

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav germánských studií

Posudek na bakalářskou práci Karolíny Ondrušíkové

na téma

Stellung des 'Gruppen-genitivs' im deutschen Sprachsystem anhand der Untersuchung von ausgewählten Paarformeln (2020, 60 stran; bez příloh)

Volba tématu a jeho relevance

Předkládaná práce se zabývá problematikou skupinového genitivu v němčině. Autorka se zde důkladněji zabývá formami genitivu u ustálených dvojčlenných slovních spojení (tzv. *Paarformeln*), přičemž se omezuje na spojení dvou substantiv se spojkou *und*. Téma práce je zvoleno vhodně a její obsah a výsledky mohou mít i svou užitkovou hodnotu a využitelnost v podobě doplnění informací o chování uvedeného jevu v němčině, což současné jazykové příručky neposkytují, resp. poskytují jen nedostatečně.

Struktura a obsah práce

Struktura práce je přehledná a logická. Práce je rozčleněna na tři hlavní části, teoretickou, metodologickou a empirickou, z nichž první a poslední jsou vyvážené, část metodologická je značně, až nepřiměřeně strohá.

Teoretická část

V první kapitole teoretické části práce se autorka ze široka věnuje tématu deklinace substantiv, různým druhům a klasifikacím deklinace substantiv a předkládá jejich podrobný výčet. Druhá kapitola této teoretické části je teprve věnována problematice skupinového genitivu (*Gruppen-genitiv*).

Zatímco část první (kap. 2.1 a 2.2) nabízí porovnání různých klasifikací podle různých gramatik (resp. jejich autorů) ze synchronního úhlu pohledu, část věnující se skupinovému genitivu (kap. 2.3) nabízí pohled konfrontační (srovnávající náhledy tohoto jevu v různých germánských jazycích, např. angličtině, švédštině, dánštině) a diachronní (poukazující na jazykové rozdíly při jeho vývoji). V hledáčku je zde také měnící se funkce genitivního *-s* v různých jazycích, resp. různých vývojových stádiích. V této kapitole je patrná silná návaznost na zvolené zdroje informací.

ad kap. 2.1 a 2.2

Všechny informace uvedené v těchto kapitolách jsou vzhledem k tématu relevantní. Jejich zpracování však není vždy zcela ideální. Kap. 2.1. je zpracována nejlehčím možným způsobem, tj. analytickým přetlumočením jednotlivých deklinačních koncepcí podle vybraných autorů. Autorka se pak dopouští klasických začátečnických chyb (zabíhání do

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav germánských studií

přílišných detailů, zmiňování detailů irelevantních pro téma její práce). Vzhledem k tomu, že se jedná o obecný úvod do deklinace, lze doporučit tuto část výrazněji zkrátit a strukturovat ji synteticky, tj. podle popisovaného jevu, napříč vybranými příručkami. Ušetřený prostor pak více věnovat konkrétnímu tématu práce – skupinovému genitivu.

ad kap. 2.3

Druhá část věnující se skupinovému genitivu je založena na porovnání (s dalšími jazyky i vývojovými stádii němčiny), což samo o sobě není špatně, ale chybí mi zde zřejmá návaznost na téma práce, které zkoumá vybrané slovní páry ze synchronního úhlu pohledu a pouze v němčině. V kapitole se navíc uvádějí příklady volně spojených skupin slov (*Hinnerk und Annas Haus*, str. 27), ale také pevně spojených skupin slov (*der Großvater Ottos von Habsburg X der Großvater Otto von Habsburgs*, str. 26). Dá se ovšem předpokládat, že obě skupiny se mohou v jazyce chovat každá jinak, tak, jak to známe z chování jakýchkoli jiných ustálených a neustálených slovních spojení (i bez ohledu na genitivní –s).

Na konci kapitoly (str. 27) autorka zmiňuje, že se bude věnovat z obsahových důvodů jen druhému typu, tj. koordinaci dvou volně spojených slov (tedy *Hinnerk und Annas Haus?*), což neodpovídá úvodním informacím o záměru práce, ani penzu slovních spojení vybraných k empirickému zkoumání.

Tato kapitola je navíc nejprve konstruována velmi široce a zabředává do relativně podrobných detailů, její konec je však velmi strohý a vyvolává dojem neukončenosti. Celé to působí, jako by autorka měla problém vybrat ze sekundární literatury jen vhodné a relevantní informace a následně z důvodu přílišné délky textu tento nepřiměřeně zkrátila/usekla.

Tato část práce (kap. 2.3) by tedy mohla/měla být strukturována jinak – výběrově a s ohledem na jev, který bude podléhat vlastnímu zkoumání, nikoli obšírně a všeobecně, v širokém záběru na všechno a na závěr stručně vytrhnutí jednoho jevu.

Metodologická část

Tato část obsahuje popis zkoumaného materiálu (10 vybraných slovních spojení) vč. zdrojů materiálu (Hofmeister 2010, Duden Band 4 2016) a nástrojů, které byly použity pro jeho zkoumání (korpusy). Dále je zde popsán postup provedených analýz ve čtyřech krocích.

ad kap. 3

Autorka v této části bohužel neuvádí podstatné informace o korpusu, se kterým pracovala (ani odkaz na webové stránky, kde je korpus dostupný, natož na jinou relevantní sekundární literaturu). V kroku 2 se píše, že je důležité vybrat vhodný korpus. Tímto korpusem se pro autorku stal Archiv-W. Další zdůvodnění, proč má být tento korpus vhodný, ale uvedeno není. Také se zmiňuje o tom, že slovní spojení kontrolovala

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav germánských studií

v korpusu Tagged-M. Ani zde není výběr korpusu zdůvodněn, natož aby byl korpus charakterizován.

Krok 4 je prezentován autorkou pouze jako informativní, což může vyvolávat dojem, že je také zbytný, a tím vyvstává i otázka, proč byl vůbec proveden. Argument, že na uvedená frekvenční data nelze spoléhat, protože není znám počet jednotlivých textů v jednotlivých staletích je zde vyloženě chybný. Veškerá tato data se dají dohledat a jsou zveřejněna.

Empirická část

Úvodem této části autorka uvádí jakýsi přehled vybraných slovních spojení, která budou podléhat analýze. Zmiňuje 60 slovních spojení, která převzala z Hofmeistera (2010), k nim přidává další čtyři z Duden 4 a uvádí, že všechny tyto páry budou analyzovány. Následně zmiňuje pět slovních párů, které se vyskytují v korpusu s frekvencí 1x - 4x ve formě skupinového genitivu. Následně uvádí skupinu slovních párů, které se dle jejich slov v korpusu nevyskytují ve formě skupinového genitivu, a nakonec uvádí deset párů, které mají vyšší frekvenci výskytu ve formě skupinového genitivu.

Důležitou součástí je vyřčená hypotéza (str. 32). Její formulace je logická a předpokládá, že slovní spojení substantiv se spojkou *ud* mohou být v jazyce při dostatečně častém výskytu vnímána jako jedna nominální fráze (stávají se kolokací či jsou frazeologizována), která přibírá genitivní -s až na svém konci.

Hlavní částí empirické kapitoly je detailní popis analýz deseti vybraných párů.

ad kap. 4

Úvodní rozdělení slovních spojení do skupin je sice relevantní (byť text je v těchto místech značně nepřehledný), problémem ovšem zůstávají jednak neuvedené informace k vyhledávání (ve kterém korpusu, jak byly tvořeny dotazy), jednak informace, proč byl pro vytvoření skupin stanoven daný klíč (1. skupina - výskyt skupinového genitivu 1x - 4x; 2. skupina - bez výskytu skupinového genitivu; 3. skupina - páry, které se ve skupinovém genitivu vyskytují ve vysokém počtu). Jak autorka došla k tomuto rozdělení a co znamená *eine hohe Zahl der Belege* (str. 31) nejsou k dispozici. Tyto chybějící informace měly být již součástí metodologické části práce.

V kroku dvě autorka popisuje a odůvodňuje způsob zadání/formulace dotazu. Zde mi chybí zadání operátorů¹. Navíc neumožňuje-li vyhledávaný tvar implikaci genitivu (pokud pár neobsahuje genitivní -s), volí autorka předsazení určitého členu *des*, což je v pořádku jen zčásti, protože dotaz pak nezahrnuje další možné *Artikelwörter* a kvantifikace výsledků je tím nepřesná.

¹ Občasnou formulaci typu „Wenn die einzelnen Nominalteilen (sic!) durch das Zeichen für Wortabstand Zwei verbunden werden, ...“ nelze považovat za dostačující doplnění této informace.

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav germánských studií

Vzhledem k tomu, že autorka zkoumá deset konstrukčně velmi podobných slovních spojení (vždy dvě substantiva, vždy spojená spojkou *und*), jedná se jakýsi „model“, který se u každého páru systematicky opakuje, vždy pouze s danou lexikální změnou (srov. pojem *Modellbildungen* užívaný ve frazeologii). Vliv na korpusové zadání daného sousloví je minimální a týká se pouze případů, kdy substantiva umožňují tvorbu krátkého i dlouhého genitivu pomocí *-s/-es*. Tím se zdvojuje potřeba vyhledávání. Tento postup v přehledu tedy mohl být součástí metodologie a nebylo potřeba ho uvádět u každého slovního páru zvlášť. Autorka se v empirické části mohla hlouběji věnovat interpretaci zjištěných dat, příp. výsledky hledání lépe exemplifikovat a představit názorněji, např. ve formě přehledných tabulek výsledků výskytů jednotlivých variant. Tato dala lze nalézt v syntetické formě až v kapitole 5 – *Zusammenfassung und Ausblick*. Výsledkem je, že empirická část obsahuje ke každému jazykovému páru sice slovní popis, který se ovšem u všech párů víceméně opakuje (nikoli formálně – autorka se pokouší daný obsah vždy formulovat trochu jinak, ale obsahově, pouze se záměnou za jiný slovní pár, resp. s jinými výslednými kvantifikacemi). Slovní popis je tak spíše přítěží, protože je nepřehledný. O jednotvárnosti textu, který se jistě musel špatně psát i autorce samotné pak svědčí např. i tato chyba „Zuerst der Gruppengenitiv *Tun „und“ Lassens bzw. des Tun „und“ Lassen.“* (str. 47)

Empirická část tedy spočívá v tom, že autorka o vybraném slovním spojení napíše 1) odkud ho získala, 2) jak zadávala jeho vyhledávání do korpusu, 3) ke kolika výsledkům dospěla, 4) jak se kvantifikace dělí v dekadách. Žádnou z těchto čtyř skupin informací ovšem hlouběji nezkoumá či neanalyzuje.

Zusammenfassung und Ausblick

Byť je tato kapitola nazvána *Zusammenfassung*, slouží spíše jako závěr, který přináší syntézu zjištěných informací. Je zde velmi užitečná přehledná tabulka zjištěného počtu dokladů u jednotlivých typů deklinace a její interpretace.

ad kap. 5

Tyto údaje jsou z celé práce nejcennější. Nicméně jejich interpretace je opět polovičatá. Formulace „*Man kann also zum Schluss kommen, dass bei einigen Wortpaaren die gruppengenitivische Deklination häufiger als die kodifizierte Deklination vorkommt und somit sie die öfter verwendete Deklinationsvariante darstellt und auch dass die Anzahl der Gruppengenitive bei einigen Paarformeln sehr hoch ist. Die aufgestellten Hypothesen wurden also anhand des Korpus überprüft und bestätigt.*“ (str. 54) je velmi vágní (*bei einigen Wortpaaren; Anzahl der Gruppengenitive bei einigen Paarformeln*). Přesto si autorka dovoluje tvrdit, že hypotézy byly potvrzeny. Toto tvrzení se navíc nachází uprostřed textu k výkladům výsledků, tedy zcela proti logice výstavby textu.

Ve vztahu k dostatečnému zpracování zkoumaného jevu v užívaných gramatikách však autorka dochází k jistým podloženým závěrům, stejně tak jako i k datům ohledně existence výskytu skupinového genitivu v němčině.

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav germánských studií

Jazyk a forma

Práce je psaná plynulou němčinou na slušné úrovni. Byť obsahuje drobné chyby morfologické i syntaktické, nejsou tyto zpravidla překážkou porozumění (př. str. 10 – chyba v deklinaci slabých substantiv – vzor *Prinz*; str. 32 – *mit anderen Artikelwörter*/str. 35 *mit weiteren Artikelwörter + die einzelnen Nominalteilen*; str. 37 – *mittels die Suchanfrage*; str. 40 – *...da außer der zwei Belege mit des sind alle restlichen Belege im Nominativ, Dativ oder Akkusativ Plural*.)

Autorce také unikly některé drobné chyby či překlipy lexikálního rázu (str. 19 – *formenhafte X formelhafte*; str. 11 uprostřed – myslím, že má být *die lange Endung –es*, nikoli *die lange Endung –s*; str. 19 – im Fokus des dritten Kapitels – ale jedná se o kap. 2.2; str. 33 aj. záměna *Beispiel/Beleg* ad.)

Jazyk práce není nijak komplikovaný, ale odpovídá požadavkům kladeným na absolventy bakalářského studia germanistiky.

Po formální stránce text většinou splňuje nárok na závěrečnou práci. Přesto se autorka nevyhnula některým lapsům, např. na str. 37 špatné formátování na konci odstavce Schritt 3; str. str. 20 rozdělené z.B. na dva řádky; str. 21 rozdělené *–en* na dvě řádky „–,“ a „en“; str. 57 seznam literatury nezačíná na nové stránce, přestože je v obsahu řazen jako kapitola prvního řádu ad.

Z hlediska správné argumentace lze ovšem vytknout mnohdy vágní formulace, které posouvají zjištěná fakta na nejistou rovinu (str. 12 – *stärker in den Wortschatz integriert* – definujte zde *stärker integriert*; str. 21 – *bei einigen Paaren*, přičemž přesný rozsah těchto slovních spojení zná a dokonce nabízí i jejich výčet; ... *Wortpaare, die über eine hohe Zahl der Belege ...* - definujte *hohe Zahl*; str. 11 – zbytečně zevšeobecnění, které vede až k chybné interpretaci. Říci, že dlouhý genitiv *–es* je typický pro základní slovní zásobu, asi nelze; stejně tak druhá definovaná skupina *Wörter mit bestimmter Lautgestalt* – co si lze představit pod *mit bestimmter Lautgestalt*? Dělení do skupin podle faktoru I a II se zdá být tedy nepřesné a nepřínosné.

Literatura a zdroje

Autorka pracuje s přiměřeným množstvím sekundární literatury, jejíž seznam udává na konci práce v samostatné kapitole. Nedostačující a nevhodná je ovšem práce s dalšími zdroji, především s korpusem, který se stal autorčiným hlavním zdrojem empirických dat. Vlastní název korpusu ani odkaz na instituci, která ho zveřejňuje, není v práci uveden, vyjma seznamu literatury. V práci samotné autorka uvádí jen Archiv W, příp. Tagged-M. Bližší specifikaci těchto korpusů neuvádí, byť by byla vzhledem k práci velmi relevantní. V práci se 2x objevuje údaj o době, kdyby byly rešerše provedeny. Tento údaj by měl být uvedený buď u každé rešerše, nebo paušálně v metodologii.

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Univerzita Karlova

Ústav germánských studií

Otázky k obhajobě

- 1) Ve svém posudku v kapitole *Struktura a obsah práce* Vám vytýkám analytický postup výkladu teoretické části práce. Souhlasíte s mými námitkami, nebo si stojíte za tím, že tento postup je lepší než navrhovaný syntetický. Uveďte prosím argumenty pro a proti těmto dvěma způsobům zpracování materiálu na konkrétním příkladu.
- 2) Část věnovaná popisu funkcí genitivního -s, historickému vývoji a srovnání jejich chování a funkčnosti v současných germánských jazycích (kap. 2.3) je poměrně těžko vstřebatelná a pro laika (neodborníka v ostatních germánských jazycích kromě němčiny) jen obtížně pochopitelná. Můžete prosím krátce a vlastními slovy shrnout hlavní závěry této kapitoly, tj. porovnat shody a rozdíly mezi zmíněnými jazyky v diachronním a synchronním pohledu na tento jev?
- 3) V metodologické části na str. 28 uvádíte „Für eine Kontrolle werden diese Paarformeln im Korpus TAGGED-M mit Hilfe der Suchanfrage gesucht, in der das erste Nomen im Nominativ und das zweite im Genitiv steht.“ Prosím o vysvětlení, proč jste zvolila právě Tagged-M, k čemu měla „kontrola“ sloužit a zda jste si byla vědoma specifik korpusu Tagged-M.
- 4) Na str. 33 v popisu analýzy slovního páru *Grund und Boden* uvádíte toto: „Die Zahl der Belege, in denen die beiden Teile der Nominalphrase dekliniert werden, ist 3 bei der Suchanfrage „des Grunds „und“ Bodens“ und 16 bei Grunds „und“ Bodens (s. Bsp. 7)“. Jedná se o absolutní výsledková data, která zobrazil korpus nebo data přepočítaná? (u druhého dotazu s 16 doklady se nutně musely vyskytnout i tři prvně jmenované doklady s určitým členem „des“.
- 5) Proč jste u slovního páru *Fleisch und Blut* neanalyzovala také možnou variantu (*des*) *Fleisch und Bluts*, ale pouze (*des*) *Fleisch und Blutes*? U prvního zkoumaného páru *Grund und Boden* na tuto variabilitu výslovně poukazujete, zde jste ji opominula. Proč? Výsledků není mnoho (0x *Fleisch und Bluts*, ale 2x *Fleischs und Bluts*), ale vzhledem k tomu, že celkový výskyt tohoto slovního páru v genitivu se počítá v jednotkách, nejsou tato čísla zanedbatelná a statisticky zkreslují výsledek.
- 6) V práci uvádíte, že krok 4 má jen informativní charakter. Pokud ho ale do práce zařazujete, musí to mít nějaký účel či smysl. Jaký?

Z výše uvedeného je patrné, že práce je v mnoha ohledech problematická. Souhrnně viděno však splnila cíl, který napsání bakalářské práce má – dokázat schopnost formulovat souvislý text, pracovat se sekundární literaturou a zdroji, vyhodnocovat a kriticky nahlížet získané informace a na základě získaných dat dospět k určitému závěru. S přihlédnutím ke všemu výše popsanému doporučuji **práci k obhajobě a navrhuji hodnocení „dobře“ (3)**.

Mgr. Věra Hejhalová, Ph. D.
Praha, 7. 6. 2020